

New York Times bestseller, egy lenyűgöző igaz történet

Ugyanúgy más, mint én

Egy modern rabszolga, egy nemzetközi
mükereskedő és az őket összekötő
hihetetlen asszony

RAIL CROSSING
CROSSROAD

Ron Hall
Denver Moore és
Lynn Vincent

*finep
selection*

Ron Hall, Denver Moore és
Lynn Vincent

Ugyanúgy más, mint én

Egy modern-rabszolga, egy nemzetközi
mákereskedő és az őket összekötő
hihetetlen asszony

Első kiadás

Könyvmolyképző Kiadó, Szeged, 2016

1

*Lám – a szegény Lázár, pór akárcsak én,
Halálában fent trónolt az ég tetején...
Ámde hiába élt-halt jómódban a gazdag,
Csak a pokol asztalánál jutott neki abrak...
Jó fedél a sziklabolt is fejed felett, nem-é?*

– NÉGER SPIRITUÁLÉ –

Denver

SOSE NEM BESZÉLTEM FEHÉR NŐVEL MISS DEBBIE ELŐTT. Vagyis nem igazán – legfeljebb kérdésekre válaszoltam. Még az is átkozottul rizikós volt. Amikor utoljára kinyitottam a számat egy fehér asszonyság társaságában, félholtan és majdnem vakon végeztem.

Olyan tizenöt-tizenhat éves lehettem, amikor ez történt. Éppen a vörös homokos úton sétáltam, amely a louisianai Red River Parish-beli gyapotültetvény előtt haladt el, ahun éltem. Az ültetvény nagy volt és lapos, mintha egy egész csomó farmot toltak volna össze. Közöttük vízér kígyózott, ami fölé ciprusok guggoltak, mint kiterjesztett lábú pókok a sápadt, zöldalmaszínű víz felszínén. Jó pár különböző, egy-kétszáz holdas, keményfával, főleg pekándióval szegélyezett föld feküdt azon a területen.

De az út mentén gyéren álltak a fák, így amikor hazafelé sétáltam a nénikémről, az apai nagymamám nővéréről, teljesen nyílt területen jártam. Nemsoká megláttam ezt a fehér asszonyságot, aki a kék Fordja mellett állt. 1950-es, 51-es vagy olyasfajta modell lehetett. Csak téblábolt ott a kalapjában és a szoknyájában, mint aki a városból jött épp vissza. Úgy tűnt, arra próbál rájönni, hogyan kell kereket cserélni. Így hát megálltam.

– Segíthetek, asszonyom?

– Igen, köszönöm! – mondta, és megmondom őszintén, tényleg elég hálásnak tűnt. – Valóban elkél a segítség.

Megkérdeztem, van-e emelője, azt mondta, van. Csak ennyit beszéltünk.

Na, amikor már majdnem végeztem a kerékcserével, a fák közül három fehér fiú lovagolt ki pej lovakon. Gondolom, vadászni lehetek. Ügetve közeledtek felénk. Engem nem láttak, mer' az út túloldalán voltak, én meg a kocsi mellett guggoltam, és a kerékekkel bajlódtam. A lovak patáitól felvert vörös por teljesen beborított. Először ledermedtem, arra gondoltam, megvárom, amíg elmennek. De aztán arra jutottam, nem akarom, hogy asziggyék, bujkálok, úgyhogy lassan felálltam. Éppen akkor kérdezte meg az egyikük a fehér hölgyet, hogy kell-e neki segítség.

– Látom, nem! – mondta a vörös hajú, nagy fogú fickó, amikor meglátott. – Egy *nigger* már segít neki.

A társa, sötét hajú, és olyan menyétképzű, megmarkolta a nyeregkápáját, a másik kezével pedig hátralökte a kalapját.

– Miért zaklatod ezt a kedves hölgyet, fiú?

Ő se volt ám más, csak egy fiú, lehetett tizennyolc-tizenkilenc éves. Nem szóltam semmit se nem, csak néztem rá.

– Mit bámulsz, fiú? – kérdezte, és a porba köpött.

A másik kettő felröhögött. A fehér hölgy nem szólt semmit se nem, csak a cipőjét fixírozta. A lovak prüszkölésén kívül minden elcsendesedett. Pont, mint vihar előtt.

Azután a hozzám közelebb lévő fiú kenderkötelet dobott a nyakamba, mintha meglasszózna egy borjút. Szorosra rántotta, elszorítva a torkomat, hogy nem kaptam levegőt. A hurok úgy vajt a nyakamba, mint a bogáncs, és a lábamon át félelem kúszott a gyomromba.

Rápillantottam a három fiúra, és emlékszem, azt gondoltam, egyikük se nem sokkal idősebb nálam. De a szemük üres volt és gonosz.

– Megtanítjuk neked, mit kap az, aki fehér hölgyeket zaklat! – mondta a köteles. Ez volt az utolsó szavuk hozzám.

Nem szeretek beszélni róla, mi történt később, mer' engem aztán ne szánjon senki se! Louisianában akkortájt így mentek a dolgok. Mississippiben is. Emlékszem, pár évvel később a népek mesélni kezdtek egy fiatal, színes bőrű fickóról, bizonyos Emmett Tillről, akit addig vertek, amíg mán az anyja se ismert rá. Egy fehér nő után füttyentett, és a jó öreg fehér fickók – akikkel akkoriban tele volt a bozótos – egy jottányit se értékelték. Addig ütötték a fiút, amíg kiesett az egyik szeme, aztán egy gyapotrosta ventilátorát kötötték a nyakába, úgy dobták le a hídról, bele a Tallahatchie folyóba. A népek aszongyák, ha manapság keresztülmegy a hídon, még mindig hallhatod, ahogy a fuldokló fiú a vízben kiabál.

Sok ilyen Emmett Tills volt akkoriban, csak hogy a többségük nem került be a hírekbe. Aszongyák, a Red River Parish-i mocsaras folyóág a borsózöld pereméig tele van a színes bőrű népek szilánkosra tört csontjaival, akiket a fehér férfiak etettek meg az aligátorokkal, mer' szemet vetettek az asszonyaikra, vagy egyszerűen csak ferdén néztek. Nem mintha ez naponta megesett volna, de a fenyegetése úgy lebegett a gyapotföldek fölött, mint egy szellem.

Majd' harminc évig dolgoztam azokon a földeken, akár egy rabszolga, bár a rabszolgaság elvileg már a nagymamám lánykorában véget ért. Egy kis vityillóban laktam, ami nem volt az enyimé, volt egy disznóm, egy árnyékszékem meg két overallom, az is hitelbe. Kinn dolgoztam a földeken, ültettem, öntöztem, szüreteltem, azután az összes gyapotot odaadtam a földet birtokló Gazdának, mindezt fizetség nélkül. Azt se tudtam, mi fán terem a fizetség.

Ha hiszitek, ha nem, ilyen körülmények között dolgoztam, miközben peregték az évszakok, kisfiúkoromtól egészen az utánig, hogy a Kennedy nevű elnököt lelőtték Dallasban.

Ahogy múltak az évek, sokat figyeltem azt a tehervonatot, ami az 1-es országút mellett futó sínpáron érkezett, és keresztülrobogott Red River Parishen. Mindennap hallottam, ahogy füttyül és morog, és azt képzeltem, hogy azoknak a helyeknek a nevét kiáltja, ahová elvihetne... New Yorkba vagy Detroitba, ahun, azt hallottam, a színes bőrűek is kapnak fizetést, vagy Kaliforniába, ahun majd' mindenki, aki lélegzik, tömve van pénzkötegekkel. Egy nap elegendő lett belőle, hogy szegény vagyok. Így aztán kísértáltam az országútra, megvártam, hogy a vonat lelassítson, és felugrottam rá. Addig le se szálltam, amíg megin' ki nem nyitotta az ajtót, az pedig a Texas állambeli Fort Worthben történt. Na most, egy fekete férfinak, aki se írni, se olvasni, se gondolkodni nem tud, és a gyapoton kívül semmihez se nem ért, a nagyvárosban nem jut ki sok abból, amit a fehér népek „karrierlehetőségnek” neveznek. Így alakult, hogy én is az utcán kötöttem ki.

Mit szépítem: az utca elzüllesztí az embert. Velem se volt más-ként. Hajléktalan lettem, ráadásul a törvénnyel is összeakasztot-tam a bajszomat. Megjártam az Angola börtönt, aztán újabb csomó évet töltöttem az utcán, mire találkoztam Miss Debbie-vel. Mit ne

mondjak: ő volt a legszikárabb, legkotnyeesebb, legkonokabb nőszemély, fehér vagy fekete, akivel valaha találkoztam.

Olyan konok volt, hogy még azt se tudtam eltitkolni előle, hogy a nevem Denver. Addig nyomozott, amíg rá nem jött. Sokáig igyekeztem kerülni. De egy idő után Miss Debbie rávett, hogy beszéljek neki olyan dolgokról, amikről egyáltalán nem akartam beszélni, és amiket még senkinek se nem mondtam el – még a három fiúról meg a kötélről is. Ezek közül néhányat készülök most elmondani nektek.

Ron

AZ ÉLET PRODUKÁL NÉHA OLYAN DICSTELEN PILLANATOKAT, amelyek örökké élnek az emlékeinkben. 1952-ben velem is történt valami, ami úgy beleégett az agyamba, mint a billog a hosszú-szarvú ökörbe. Azokban az időkben minden gyereknek vizeletmintát kellett vinnie az iskolába, amit a közegészségügyi dolgozók veszélyes kór után kutatva megvizsgáltak. Másodikos voltam Texas államban, a Fort Worth-beli Riverside Általános Iskolában. Nagy ügyel-bajjal vittem be a pisimet egy műanyag pohárban, mint minden más jó kislány és kislány. De ahelyett, hogy az iskolaorvoshoz mentem volna velem, tévedésből egyenesen Poe tanárnőnek, a valaha élt leggonoszabb és legutálatosabb tanárnak adtam.

Baklövésém miatt akkora patáliát csapott, hogy az ember azt gondolta volna, a mintát egyenesen az asztalán pihenő kávésbögrébe öntöttem. Hogy megbüntessen, kiképzőtiszt módjára kiharancsolt az egész második osztállyal egyetemben az iskolaudvarra, majd figyelmet tapsolt magának.

– Osztály, bejelentenivalóm van – krákgotta. Dohányfüstös hangja csikorgott, akár a rossz fékek a kamionon. – Ronnie Hall ma nem játszik veletek a szünetben. Mivel olyan ostoba volt, hogy az orvosi helyett az osztályba hozta a műanyag poharát, ezért a következő harminc percet büntetésben fogja tölteni, az orrával egy körben.

Azzal Poe tanárnő elővett egy új krétát, és felrajzolt egy kört aörös téglás iskolafalra úgy hét-nyolc centivel magasabban, mint ahol az orrom lett volna, ha telitalppal állok a földön. Megalázva emelkedtem lábujjhegyre, és nyomtam orromat a falhoz. Öt perc után már kancsalítottam, így be kellett csuknom a szememet. Eszembe jutott, hogy anyukám figyelmeztetett, ne bandzsítsak sokáig, mert úgy maradok. Tizenöt perc után a lábujjam és a vádlim már keményen görcsölt, húsz perc után pedig a könnyeim lemosták a falról a Poe tanárnő által rajzolt kör alsó felét.

Olyasfajta izzó gyűlölettel utáltam ezért Poe tanárnőt, amire csak egy megalázott gyerek képes. Ahogy idősebb lettem, azt kívántam, bár megüzenhetném neki, hogy nem voltam ostoba. Ám aztán évekig nem jutott eszembe, egészen addig a csodálatos napig, amikor 1978 júniusában lehajtható tetejű Mercedesemben végighajtottam Fort Worth főutcáján, és a biztonsági őr ráterelt a Meacham reptér magángépeknek fenntartott leszállópályájára, mint valami rocksztárt.

Úgy lett volna tökéletes, ha ott lett volna Poe tanárnő és pár régi barátnőm – Lana és talán Rita Gail –, és ha már lúd, legyen kövér, a Haltom gimni összes 1963-as végzőse, felsorakozva, mint egy díszsorfal, hogy mind láthassák, hogyan emelkedtem ki alsó középosztálybeli gyökereim világából. Visszatekintve csodálom, hogy aznap egyáltalán eljutottam a reptérig, mert az egész tíz mérföldes utat azzal töltöttem, hogy magamat csodáltam a visszapillantó tükörben.

Oda irányítottam az autót, ahol a pilóta állt és várt a Falcon magángép előtt. Fekete pantallót, keményített fehér inget és fényesre sikált cowboycsizmát viselt. Üdvözlésre emelte a kezét. Hunyorgott a texasi hőségben, amely már felforralta a kifutópályát.

– Jó reggelt, Mr. Hall! – kiabálta túl a turbinák zúgását. – Segítsek a festményekkel?

Óvatosan, egyenként vittük át a három Georgia O’Keeffe-festményt a Mercedesből a Falconba. A festmények együtt majdnem egymillió dollárt kóstáltak. Két évvel korábban eladtam ugyanezt a gyűjteményt – kettőt O’Keeffe ikonikus virágfestményeiből meg egy koponyás képet – egy dúsgazdag dél-texasi nőnek félmillió dollárért. Amikor kitépte a teljes összegről szóló csekket Hermés bőrtokban lévő csekkfüzetéből, vicceskedve megkérdeztem, hogy biztosan érvényes-e.

– Remélem, drágám – felelte mosolyogva, szirupos texasi akcentussal. – Ugyanis enyém a bank.

Mostanra az ügyfél megszabadult egy aranyásó férjtől és az O’Keeffektől is. Az új vevő, egy elegáns, ötvenes nő, aki a Madison Avenue egyik legjobb lakásában lakott, és valószínűleg még fürdéshez is gyöngysort viselt, szintén frissen vált. Aznap délután ebédet rendezett, amelyre rajtam kívül meghívta többi flancos, előkelő barátját is, hogy megünnepelje új szerzeményeit. Kétségkívül az volt az életfilozófiája, hogy a legjobb bosszú a boldogság. A válás után a zsebébe kerülő királyi összeg egy részét arra használta fel, hogy az eredeti értékük közel duplájáért vegye meg az O’Keeffeket. Messze túl gazdag volt ahhoz, hogy az egymillió áron alkudozzon. Nekem ez tökéletesen megfelelt, mivel a jutalékom így éppen 100 000 dollár volt.

Az ügyfelem küldte elém a Falcont New Yorkból, hogy felszedjen. Odabenn kinyújtóztam a vajszínű bőrülésem, és átfutottam az aznapi főcímekeket. A pilóta ráhajtott a kifutóra, dél felé emelkedett,

azután finoman északnak döntötte a gépet. Emelkedés közben lepillantottam Fort Worthre, amit a helyi milliárdosok kezdtek átalakítani. Nem csak egyszerű ráncfelvarrásról volt szó: hatalmas üregek tátongtak a földben, nagyszabású, csillogó üvegacél tornyok közelgő építését hirdetve. Hamarosan képgalériák, kávézók, múzeumok és előkelő hotelek csatlakoznak majd a bankokhoz és ügyvédi irodákhoz, és alakítják át Fort Worth belvárosát álmos tehenészfaluból lüktető nagyvárosi központtá.

A projekt nagyratörő volt. Szisztematikusan kitelepítette a hajléktalan lakosságot, azzal a nem titkolt céllal, hogy a város élhetőbb legyen. Ezer láb magasból letekintve titokban örültem, hogy a csöveket a vonatsín túloldalára számúzik, mert már nagyon utáltam, hogy mindennap koldusokba ütközöm úton a Fort Worth Clubba, ahova edzeni járok.

A feleségem, Debbie nem tudta, hogy ennyire bosszantanak. Igyekeztem titokban tartani újsütetű elitizmusomat. Végül is még csak kilenc éve, hogy Campbell's levest árultam havi 450 dollárért, és csak hét éve, hogy titokban kölcsönvettem – vagy elloptam? – Debbie ötven Ford Motor Company-részvényét, amit a szüleitől kapott, amikor lediplomázott a Texasi Keresztény Egyetemen, és megvettem, majd eladtam életem első festményét.

Nekem úgy tűnt, mintha már ezer éve lett volna. Rakétaként hasítottam a konzervlevesektől a befektetési bankárkodáson át a művészet világának csúcsára. Egyszerű oka volt ennek: Isten megáldott két jó szemmel, eggyel a művészethez, eggyel pedig a kereskedéshez. De ezt akkoriban nem fogadtam volna el magyarázatként. Én úgy gondoltam, magamnak tapostam ki az utat, így jutottam el az alsó középosztálybeli vidéki fiú életétől a Forbes 400-asok életét belengő ritkás légkörig.

Debbie megfenyegetett, hogy elvállik tőlem a Ford-részvények miatt – „Ez volt az egyetlen dolog, ami csak az enyém volt”, dühöngött –, de én szégyentelenül megvesztegettem, hogy bölcs belátásra térjen: vettem neki egy arany Piaget órát és egy Koslow’s nercbundát.

Eleinte csak ízelgettem a műkereskedést, megtartva a munkámat befektetési bankárként, de 1975-ben 10 000 dollárt zsebeltem be egy Charles Russell-festményen, amit egy Beverly Hills-i fickónak adtam el, aki aranyorrú, fehér pitonbőr cowboyszimat és akkora gyémántszegecses övcsatot viselt, mint egy lapostányér. Azután otthagytam a banki pályát, és a művészvilág kötélrancosa lettem, biztosítótól nélkül.

Kifizetődött. 1977-ben eladtam az első Renoiromat, aztán egy hónapot töltöttem Európában, és terjesztettem nevem és éles szemem híret az óhaza művészeti elitjének körében. Nemsokára elkezdtek gyűlni a nullák Ron és Debbie Hall bankszámláján. Persze nem volt annyi bevételünk, mint az ügyfeleimnek, akik valahol nettó 50 és 200 millió között kerestek, de meghívtak minket a saját társaságukba: jachtozni a Karib-tengerre, madárlövészetre a Yucatán-félszigetre, bratyzni tengerparti üdülőkbe és nemesi kúriákba.

Kaptam az alkalmon, s munkaruhámat egy szekrényi Armani öltönyre cseréltem. Debbie nem rajongott annyira a drága csecsebecsékért. 1981-ben egy Arizona állambeli, scotsdale-i Rolls-Royce kereskedő kiállítóterméből hívtam, aki szemet vetett egy értékes nyugati festményre, amelyik a birtokomban volt.

– Nem fogod elhinni, milyen üzletet kötöttem! – mondtam, amint felvette a telefont Fort Worth-i otthonunkban. Abban a bizonyos üzletben ültem: egy 160 000 dolláros, tűzvörös, lehajtható tejetű Cornichében, amelynek fehér bőrkárpitozását stílusosan vörös

szegéllyel látták el. Elújságoltam a műholdas mobiltelefonba, hogy néz ki az autó.

Debbie figyelmesen végighallgatott, azután kimondta az ítéletet:

– Ne merészed hazahozni azt a kicsodát! El ne hajts vele a kiállítóteremből. Megölne a szégyen, ha ilyen autóban látnának, még a garázsfeljárón sem viselném el.

Tényleg *micsodának* hívott egy csúcskategóriás Rollst?

– Szerintem jó móka lenne – próbálkoztam.

– Ron, édesem?

– Igen? – Lány hangszínétől elöntött a remény.

– Van abban a Rollsban visszapillantó?

– Igen.

– Akkor nézz bele! – mondta. – Egy rocksztárt látsz?

– Ööö, nem...

– Jusson eszedbe, hogy abból élsz, hogy képeket árulsz! Most pedig szállj ki abból a Rollsból, tedd fel a haltomi seggedet a repülőre, és gyere haza!

Úgy tettem.

Még ugyanabban az évben, hogy Debbie visszautasította a Rollst, nyitottam egy új galériát a főutcán, Fort Worth virágzó kulturális negyedében, a Sundance térnek nevezett környéken, és felvettem egy Patty nevű nőt, hogy igazgassa.

Bár több százezer dollárt érő impresszionista és modern mesterek képeit állítottuk ki – Monet-t, Picassót és társaikat –, óvatosak voltunk az árak közlésével, és nem tartottunk túl sok leltári tárgyat a helyszínen, mivel jó számú lerongyolódottat nem győztek még meg, hogy költözzenek át új lakóhelyükre, a délkeleti autópálya alá. Mindennap egy csomóan jöttek mocskosan, bűdösen, hogy lehűljenek

vagy felmelegedjenek, illetve hogy felmérjék a terepet. A többségük fekete volt, és biztosra vettem, hogy mind részegesek és drogfüggők, bár sosem hallgattam meg az élettörténetüket – egyszerűen nem érdekelt.

Egy nap egy drogtól kába fekete fickó támolygott be a galériába mocskosan, elrongyolódott katonai zubbonyban.

– Mennyit kér azér’ a képér’? – zagyválta egy 250 000 dolláros Mary Cassattra mutatva.

Attól félttem, talán ki akar rabolni, úgyhogy megpróbáltam viccel elütni a dolgot, közben pedig eltitkolni az igazságot.

– Mennyi van a zsebében?

– Ötven dolcsi – felelte.

– Akkor adja oda, és kísétálhat az ajtón azzal a képpel.

– Nem ám! Én aztán nem adok érte ötven dollárt.

– Hát ez nem múzeum, nem szedek belépőt, úgyhogy, ha nem vesz semmit, hogyan fizessem a bérleti díjat? – Aztán megkértem, hogy távozzon.

Pár nappal később visszajött egy legalább olyan csúf külsejű társával, és pár üveget betörve fölmarkolt egy zsák pénzt és iparművészékszereket, majd kirohant velük az utcára. Patty megnyomta a valósidejű pánikgombot, én meg lerohantam az emeleti lakosztályból, és filmbe illő üldözési jelenet vette kezdetét, amelyben a rablók sikátorokon robottak végig, és szemetesekukák fölött vetődtek át, én pedig szorosan a nyomukban azt ordítottam, hogy: „Állítsák meg a fickókat! Kiraboltak!”

Eleinte sprinteltem, aztán egy kicsit lelassítottam, amikor belegondoltam, mit is kezdenék a csavargókkal, ha utolérném őket (viszont hangosabban kiabáltam, hogy kompenzáljam a lassuló tempót). Mire a rendőrség elcsípte őket pár háztömbbel arrébb, a gazembereknek

már semmi nem volt a kezükben, tíz háztömbnyi ékszer- és húszdollároscsíkot hagytak maguk után.

Az eset szilárdan megerősítette a hajléktalanokról kialakult képemet. Olyanok voltak a szememben, mint a szakadt hangyahad, amelynek egyetlen célja, hogy tönkretegye a rendes emberek piknikjét. Akkor még fogalmam sem volt, hogy Isten a maga különös humorával éppen előkészíti a terepet az egyiküknek, hogy megváltoztassa az életemet.

3

SENKI SE MONDTA SOHA, hogy kaptam a Denver nevet. Rettentő sokáig mindenki csak Kisöregnek szólított. Valószínű, amikor még egészen pöttöm voltam, a nagypapus, akit csak Papónak hívtam, mindég magával hurcolt az overallja első zsebében. Ezért ragadt rajtam a Kisöreg, gondolom.

Sose tudtam sokat a mamámról. Csak egy fiatal lány volt, túl fiatal ahhoz, hogy vigyázzon rám. Úgyhogy megtette, amit kellett, és odaadott Papónak és Nagy Mamának. Így mentek a dolgok a Red River Parish-i ültetvényeken és farmokon. Mindenféle méretű és összetételű színes bőrű család élt ottan. Lehetett látni felnőtt nőket zsebkendőnyi házban, akik gyapotot szedtek, és a saját húgaikat, öcsöcsöket nevelték, és ez volt a család. Vagy a nagybácsi és a nagynéni nevelte a nővére gyerekeit, és ez volt a család. Egy csomó gyereknek csak anyja volt, apja nem.

Ez részint azért volt, mer' szegények voltak. Tudom ám, hogy ezt se nem valami népszerű dolog mondani manapság. De ez volt az igazság. Csomószor az emberek részes munkásként dolgoztak azokon a fránya ültetvényeken, és néha felpillantva elgondolkodtak rajta,

miért van az, hogy ők dolgoznak keményen a földeken, és minden évben a Gazdáé minden haszon, aki a földet birtokolja.

Mivel manapság már nincsen részes aratás, elmondom, hogy működött: a Gazdáé volt a birtok. Aztán adott az embernek gyapotmagokat, meg trágyát, meg öszvért, meg pár rongyot, meg minden mást, ami kellett, hogy győzze az évet. De nem úgy igazán adta oda: meg lehetett venni hitelbe a boltban. De az az ő boltja volt a saját ültetvényén.

Az ember szántott és ültetett és gondját viselte a földnek a betakarításig. Aztán az év végén, amikor beszállította a gyapotot, odament a Gazdához, és kiegyenlítették a számlát. Valószínű, felezték a gyapotot, vagy hatvan-nyolcvan arányban osztották el. De mire a termés megérkezett, már annyival tartozott az ember a Gazdának, hogy az felőrölte a saját részét is a gyapotból. És még ha azt hitte is, hogy nem tartozik annyival, vagy ha a termés különösen jó is volt abban az évben, a Gazda mérte le a gyapotot, és írta föl a számokat, és ő volt az egyetlen, aki tudta olvasni a mérleget és a számlákat.

Szóval egész évben dolgoztunk, oszt a Gazda meg semmit se csinált, de mi akkor is tartoztunk neki. És semmi mást se nem tehetünk, csak hogy még egy évet dolgoztunk a földjén, hogy kifizessük az adósságot. Az egész arra fut ki, hogy a Gazda nemcsak a földet birtokolta, hanem *minket* is. Olyannyira, hogy volt egy mondóka, ami így hangzott: „A munka az munka, a szám az szám, ennyi; minden a Gazdáé, a niggeré semmi.”

Amikor még kissrác voltam, a népek azt beszélték, volt egy Roosevelt nevű férfi, aki egy fehér házban élt, és azzal próbálkozott, hogy jobbá tegye a dolgokat a színes népek számára. De volt egy csomó fehér népség, főleg seriffek, akik úgy szerették a dolgokat, ahogy voltak. Csomószer ez átkozottul lelombozó volt a színes férfiaknak, és

csak úgy felálltak és leléptek, hátrahagyták az asszonyaikat meg a gyerekeiket. Néhányan közülük rossz emberek voltak. De néhányan csak szégyellték, hogy nem tudják többre vinni. Ez persze sehogy se nem kifogás, de istenemre, ez az igazság.

Én senkit se nem ismertem, akinek anyukája és apukája is lett volna. Így én és a bátyám, Thurman Nagy Mamával és Papóval élünk, és nem gondoltunk semmi rosszat se erről. Volt egy nővérünk is, Hershalee, de ő már felnőtt volt, és lejjebb lakott az úton.

Nagy Mama apu anyukája volt, de én sose hívtam őt apunak. BB-nek hívtam. Néhanapján megfordult a házunk körül. Egy háromszobás vityillóban élünk Nagy Mamával és Papóval. A repedések a padlón akkorák voltak, hogy azokon keresztül látni lehetett a földet. Nem volt egyetlen ablak se, csak fazsaluk. Minket nem zavartak a lyukak a padlón, amikor odakinn meleg volt, de azért telente a hideg bedugta csúf fejét a repedéseken át, és belénk harapott. Megpróbáltuk visszaparancsolni néhány laza deszkával, bádogdoboz tetővel.

Na szóval, Nagy Mama és Papó nem semmi páros voltak. Nagy Mama természetes asszonyság volt... nem úgy értem, hogy csak vastag csontú. Oldalvást is nagy volt, északról délre, körös-körül. Magának készítette a ruháit liszteszsákokból. Akkoriban a liszteszsákok télleg szépek voltak. Volt, amelyik virágmintás volt, vagy madarakat nyomtak rá. Hét vagy nyolc nagy zsák is kellett neki egy ruhához.

Papó viszont aprócska volt, a felesége mellett egészen pöttömnek tűnt. Nagy Mama könnyen ellátta volna a baját, gondolom, de csendes és kedves asszony volt. Sose nem hallottam, hogy rosszat szólt volna bárkire, vagy megemelte volna a hangját. De azért azt szögezzük le, hogy ő vitte a házat; Papó legfeljebb a szót. De azért gondját viselte Nagy Mamának, akinek nem kellett kijárnia dolgozni a földekre. Lefoglalta, hogy gondoskodik az unokáiról.

De Nagy Mama nem csak a nagymamám volt. Ő volt a legjobb barátom. Szerettem őt, és vigyáztam rá. Beteges volt kiskoromban, sok fájdalmat élt át. Én adtam be neki a gyógyszereit. Nem tudom, miféle bogyók voltak, de vörös ördögöknek becézte őket.

– Kisöreg, menj, osztán hozz a Nagy Mamának két olyan vörös ördögöt – mondta. – Nekem pihennem kell.

Egy csomó különleges dolgot megcsináltam Nagy Mamának. Kivittem az ágytálat, vagy elkaptam a csirkét az udvarban, és kicsavartam a nyakát, hogy megsüthesse vacsorára. Na szóval, Papó minden évben nevelt egy pulykát hálaadásra. Mindenféle jóval etette, hogy szép kövér legyen. Nagy Mama az első olyan évben, amikor úgy döntött, már elég nagy vagyok, azt mondta:

– Kisöreg, menjé’, és csavard ki annak a pulykának a nyakát. Minnyá megfőzöm.

Megmondom a valót, ez egyáltalán nem volt könnyű feladat. Amikor kimentem az után a tengeritik után, úgy elsuhan, mintha az ördög elől menekülne. Cickakkozott, felrúgta a port, és fúj, mintha már gyilkolnám is. Addig hajkurászom a madarat, amíg már aszitem, a lábam megadja magát. Én addig a napig nem is tudtam, hogy a pulykák tudnak repülni! Úgy szállt fel, mint egy repülőgép, és a ciprusfa legtetetjén landolt.

Az a madár aztán nem volt ám ostoba! Hálaadás után három vagy négy napig színét se láttuk. Miatta abban az évben csirkét kellett ennünk.

Amikor a madár kirepült az ólból, aszitem, biztosan megkapom az első tockosomat. De Nagy Mama csak nevetett, majd’ kipukkadt. Gondolom, mer’ tudta, hogy nagyon igyekeztem. Ennyire bízott bennem. Igazándiból jobban bízott bennem, mint az apukámban vagy a nagybátyáimban, a saját fiaiban. Például ott volt az a pénzes

öv, amit a dereka köré kötve hordott – én voltam az egyes-egyetlen, akinek hagyta, hogy a ruhája alá nyúljon, és pénzt vegyen ki belőle.

– Kisöreg, nyújja be, és vegyé ki nekem két dime-ot és egy negyedet – mondta. Én pedig kivettem a pénzt, és odaadtam annak, akinek mondta.

Nagy Mama mindég tartogatott valamit nekem. Borsmentás cukorkát vagy üvegcupakokat, amikből taligát tudtam magamnak csinálni. Ha akartam egy taligát, szereztem egy farönköt, és négy kupakot szögeltem hozzá, kettőt előre, kettőt hátra, és így volt egy taligám, amit húzhattam-vonhattam a porban. De ilyenes azér' ritkán esett meg. Sose nem voltam játékos gyerek. Sose nem kértem játékokat karácsonyra. Nem ilyen volt a személyiségem.

Gondolom, ezért viselkedtem úgy, ahogy, amikor az első tragédia ért az életembe'.

Egy este, amikor öt- vagy hatéves lehettem, Nagy Mamát nem hagyta nyugodni a lába, és megkért, hogy adjak neki két vörös ördögöt, aztán aludni ment. Nem sokkal azután én és Thurman is aludni mentünk, az unokatestvérünk, Chook pedig azt mondta, ő még egy darabig a tűz mellett ücsörög. Ő is nálunk lakott.

Nekem és Thurmannek a ház hátuljában volt szobánk. Nem volt ám semmiféle rendes ágyam, csak egy matracom, amit farönkökkel és téglákkal támasztottunk alá. De azér' egész' szerettem, főleg, mer' egy ablak volt közvetlenül a fejem felett. Nyaranta nyitva hagyhattam a zsalut, és érezhettem a meleg föld illatát, és felnézhettem a rám pislogó csillagokra.

Akkoriban úgy tűnt, több csillag volt, mint manapság. Nem volt ám semmiféle villanyfény, hogy bemocskolja az eget. Ha a hold nem

vágott volna lyukat a sötétbe, az éjszakák pont olyan feketék lettek volna, akár a melasz, és a csillagok úgy szikráztak, mint törött üvegcserepek a napfényben.

Na szóval, volt nekem egy kiscicám, amit még akkor találtam, amikor csak egy kis szörgombóc volt. Mán arra se emlékszek, hogy hívtam, de minden este a mellkasomon aludt. A szőre csiklandozta az államat, és a dorombolása mindég megnyugtató, a ritmusa ringatót álomba. Azon az estén mán aludtam egy ideje, amikor a macska leugrott a mellkasomról, és megkarmolt. Kiabálva ébredtem. A macska felugrott az ablakra, hangos nyávogásba fogott, és nem hagyta abba. Felkeltem, hogy megnézzem, mi baja van, és a holdfényben füstöt láttam a házban.

Elsőre aszittam, haluzok, és megdörgöltem a szememet. De amikor megin' kinyitottam, a füst még mindég ott volt, ide-oda kígyózott. Először a macskát sicceltem ki az ablakon. Aztán berohantam Nagy Mama szobájába, de ott nem láttam tüzet. Azér' tudtam, hogy ég a ház, mer' kezdett egyre sűrűbb lenni a füst. Bár nem láttam lángokat, mintha tűz kaparta volna a torkomat és a szememet. Csúnyán köhögni kezdtem, és a bejárathoz rohantam, de Papó mán elment dolgozni, és bezárta. Tudtam, hogy a hátsó ajtón faretesz van, amit alig értem fel.

Visszarohantam a szobámba, és megpróbáltam felébreszteni a bátyámat.

– Thurman! Thurman! Ég a ház! Thurman, kelj föl!

Egyre csak ráztam, és ráztam, de mélyen aludt. Végül lerántottam róla a takarót, nekigyürköztem, és kupán nyomtam olyan erősen, ahogy csak tudtam. Pulykaméreggel ugrott fel. Rám vetette magát. Görögtünk a földön, dulakodtunk, és közben folyton kiabáltam neki, hogy ég a ház. Egy percbe is beletelt, mire megértette, és

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

mindketten kiugrottunk az ablakon a fenyércirokba. Bár nagyobb volt nálam, Thurman ledobta magát a földre, és sírva fakadt.

Próbáltam gyorsan átgondolni, mit tehetnék. Nagy Mama még mindég a házban volt, és vele Chook is. Eldöntöttem, hogy megpróbálok visszamenni, és kihozni őket. Felugrottam, elkaptam az ablak szélét, és felkúsztam a ház oldalán, a deszkákban találva fogást meztelen lábujjammal. Amint bejutottam, lehajoltam, és próbáltam a füst alatt maradni, így rohantam az elülső szobába. Chook ott ült a tűzhely mellett, piszkavassal a kezében, és csak bámult üveges tekintettel.

– Chook! Ég a ház! Segíts kivinni Nagy Mamát! Ki kell jutnunk!

De Chook csak tovább bökögte a tűzhelyet, mintha transzban lenne.

Felnéztem, és láttam, hogy szikrák lövellnek ki a kéményből, és úgy pörögnek a füstben, mint a bűgőcsigák. Ebből tudtam, hogy ég a kémény, és talán a tető is. Addigra már abba se hagytam a köhögést, de meg kellett próbálnom megmenteni Nagy Mamát. Lekuporodtam, és bekúsztam a szobájába. Láttam az arcát, olyan mélyen aludt, mint Thurman, és csak ráztam és ráztam, és nem ébredt fel.

– Nagy Mama! Nagy Mama! – kiabáltam a fülébe, de inkább tűnt halottnak, mint alvónak.

Most már hallottam a tüzet bömbölni a kéményben, mint egy mozdony. Csak húztam és húztam Nagy Mamát, próbáltam kirángatni az ágyból, de túl nehéz volt.

– Nagy Mama! Kérem! Nagy Mama! Ébredjen föl! Ég a ház!

Arra gondoltam, hogy talán a füst már végzett vele, és ott helyben, ahol álltam, meghasadt a szívem. Éreztem, ahogy könny önti el az arcomat, részint a gyász, részint a füst miatt. Kezdett szörnyű melegem lenni, és tudtam, hogy ki kell jutnom, különben nekem is végem.